

Жыйылыу

Туризм бѣлюмге эм къонакъ алыу жанына энчи эс бурулгъанды

Къабарты-Малкъарны Башчысы **Казбек Кокков** эм Ростуризмни таматасы **Зарина Догузова** республиканы турист бѣлюмюню келечилери бла жолукгъанды. Тубешу «Азимут» къонакъ юнню майданында къуралгъанды эм анга гостиничный, экскурсионный, ресторан бизнесни, ассоциацияны, профессионал биригиулни келечилери жыйылгъанды. Тубешу КъМР-ни курортла эм туризм министри **Мурат Шогенцук**, Нальчик шахар округну жер-жерли администрациясыны таматасы **Таймураз Ахохов** да къошулгъанды.

Нальчикде «Федерал магъаналы Нальчик курортну тийресин айнтыуу мастер-планы» инвестиция проектни презентациясындан башланганды. Аны бла Таймураз Ахохов шагъырлендиргенди. Ол Нальчикни инвестициялы амалларын жалаңда балнеология къолайлыгы болгъан шахарныча угъай, республиканы сурам болгъан рекреация белегине жууукъ тийренича эм кесини тур къолайлыгы болгъан жернича белгилегенди. Нальчикни курорт тийресин айнтыуу программа санатор-курорт объекте бла байламды, тийрелени планировкасы бирикдилген концепциягъа кѣре этиледи.

Нальчикде жангы шѣндогюлю кезиге келишген къонакъ юйлени ишлеу жаны бла уллу инвестициялы проекте кѣргозтолгенди, аланы туристлени асламысын сыйындырыча кючлери боллукъду. Сѣз Шогенцук-Пермянтова орамланы мийюшонде орналгъан Турист юнню инвестор бусагъатдагы комплексге торлендирлигини юсюнденди. Мекамны тарыхлы сыфаты сакъланырыкъды, инвестор 120 жерге къонакъ юй комплекси эки жылны ичинде ачар мурагъды. Экинчи гостиница комплекс къурала турады: алгъынны полиграфкомбинатны шѣндогюлю къонакъ юйге торлендирлигини 2022 жылгъа белгилениди. Проект республиканы ара проспектини архитектура кѣрмодюсюне тийишлисича келишдирилликди, аны бла бирге миллет энчилик сыфатла сакъланырыкъды.

Туризм бѣлюмюню эм къонакъ алыу индустрияны келечилери бла андан ары ушакъда Зарина Догузова жыйылгъанлары жарысхан кѣп соруулагъа жууапла бергенди. Ол турист бизнесни льготалы кредитованиясыны экинчи урумуну юсюнден соруулагъа ыразылыкъ болгъанын билдирип жууаплагъанды, аны биринчи урму 30 сентябрде бошалгъанын, экинчи урму уа бийыл неда эндиги жылны алтында белгили боллугун чертгенди. Къонакъ алыуда жетишилликни баш ышанларын бирлерине Зарина Догузова адамлагъа сыймекликни, къонакълагъа ышара билиуно, шѣхлукъ сезим болгъанын кѣрпозте билиуно санагъанды.

Тубешуно ахырында Зарина Догузова Къабарты-Малкъарны юсюнден жылыуу сѣзле айткъанды: «Мында аламан табиғат балнеология эм турист онгла бла келишдирилликди. Бай миллет хазна миллет энчиликке бла бирге сейир болумланы къурайдыла».

Казбек Кокков Ростуризмни таматасы Зарина Догузовагъа туризмни айнтыуу соруулагъа, Къабарты-Малкъарда бардырылгъан проектеге билеклик этгени ючюн ыразылыгын билдиргенди. «Туризм бѣлюм бизге бек магъаналыды, республиканы къолайлыгы уллуду. Ростуризмни башламчылыгы болгъан проектлени жашауа кийриуи бу бѣлюмюню айнтыуда жангы атам боллукъду», - деп эсеплегенди Къабарты-Малкъарны Башчысы.

КъМР-ни Башчысыны бла
Правительствуну пресс-службасы.

Жазылыу - 2022

Миллет газетибизге билеклик этигиз!

Хурметли жамауат!

«Заман» миллетбизни газетиди. Аны бетлеринде малкъар халкыны маданият хазнасыны, тарыхыны, бюгонню жашууну, белгили эм айтхылыкъ адамларыны, жетишилерибизни эмда жарыуларыбызны юсюнден басмаланган материалланы сиз бир башха изданида табарыкъ туйюлсюз.

Эсигизге салайыкъ, 1 сентябрден тебиреп почтаны бѣлюмлеринде 2022 жылны биринчи жарымына жазылыу кампания башланганды. Аны багъасы 724 сом бла 80 капекди.

Онлайн амалны хайырлана, изданиыгъа жазылабыз дегенле, бу адресни <http://gazeta.zamankbr.ru/> ачып, ол магъаналы жумушну тамамларгъа боллукъдула.

Алайды да, жазылыгыз, билеклик этигиз газетибизге!
Мындан ары да ол сизни керти шѣхлукъу, огурулу сез негеригиз болур деп ышанобыз.

Бивни пинаксивиз - П 5393

Тубешу

Республиканы курортларыны айнтыуу жолларын, туристлени къоркыуусулукъларын жалчытыуу сорууланы сюзгендиле

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Кокков** бу кюнде Къабарты-Малкъаргъа иш бла келген Ростуризмни таматасы **Зарина Догузова** бла тубешгенди. Ала Къабарты-Малкъарны курортларыны айнтыуу жолларыны, республикада жашауагъа кийрилген турист проектеге

Республиканы оночусу республикада туризм бѣлюмюню айнтыуу жаны бла арт жыллада тындырылгъан ишни юсюнден хабарлагъанды. Ол ишни эсебинде уа туристлени келиулерини кѣбейгенин санарчады. Ол Къабарты-Малкъарда туризмни тири солуу бла байламлыгынын

бардыла, ол эм алгъа Минги тауду - Европаны эм бийик тѣпеси, ариулукълары бла алагъа жетген болмагъан Чирик кѣлле эм маданият хазнабызны объектлери. Туристлени келиулерини кѣбейди, ол жаны бла инфраструктураны, маршрутланы, курорт шахарланы араларын игилендириу, аланы

лусунлай келишенин да билдиргенди: «Дунияны, къыралыны эм терелени билиу жаны бла эм сейир амалла солуу бла жолуулулукъдула. Къабарты-Малкъарда уа онгла асламдыла: маданият хазна, табиғат, рекреация тийреле, миллет энчиликле».

Зарина Догузова Ростуризмни системалы халда регион бизнесге болушлукъ этерге хазырлыгынын да чертгенди. Туризм бѣлюмде къоркыуусулукъну сорууларыны юсюнден айта, Догузова ол жарсыу жалаңда Шимал Кавказны курортларында угъай, тири солуу бла тау туризм айнтыуу къыралны битеу регионларында да болгъанын айткъанды. Казбек Кокков аны бла байламлы республиканы правительствосу предложениланы жыйымдыгын хазырлагъанын билдиргенди. Къабарты-Малкъардан предложенилагъа федерал даражада норматив документни хазырлагъанда къараллыкъды эм ала эсге алынырыкъдыла.

Зарина Догузова Ростуризм законна чыгарыуда ол жаны бла башламчылыкъланы жыйымдыгын, туризмни юсюнден жангы законну къабыл кѣрорча подзакон актаны хазырлагъанын белгилегенди. Алып айткъанда, эндиги жыл инструктор-проводникле борчу халда аттестацияны ѳтерге керек боллукъдула, маршрутланы сертификациясы, аланы категориваниялары этиликди, инструктор-проводник ашырмагъанлай чыгаргъа жарамагъан маршрутланы тизмеси къураллыкъды, адамлагъа кѣре аланы саны да нормативле бла белгиленирикди, организациялауа контроль этген система да боллукъду. «Бу затла барысы да жазылыкъдыла эм регламентация этиликди, тири солуу бла къоркыуу бѣлюмдеде къоркыууланы азайтыра. Закон кючюне 2022 жылда 1 июльда кирликди», - дегенди Догузова.

КъМР-ни Башчысыны бла
Правительствуну
пресс-службасы.

Ростуризмни себеплигини, туристлени къоркыуусулукъларын жалчытыуу сорууларын сюзгендиле.

КъМР-ни Башчысы Ростуризмни таматасына регионга келгени эм туризмни айнтыуу ызларын сюзерге онг болгъанын ючюн ыразылыгын билдиргенди. Ол пандемия бла байламлы къыйын кезиуде Ростуризмни къаумуну энчи къошумчулугун да белгилегенди.

«Къабарты-Малкъаргъа эм саулай къыралгъа да туризм бѣлюмюню айнтыуу жалаңда экономиканы соруулары туйюлдю, ол маданиятланы байламлыкъларыды, къыралны кючленуюдю», - деп белгилегенди Казбек Кокков.

эмда Минги тауда алгъаракъда жерлерин тапхан бушуулу ишле къоркыуусулукъгъа, бек биринчиден а, норматив-праволу регулываниягъа эс буруула тийишли болгъанын кѣргозгенлерин чертгенди.

Зарина Догузова КъМР-ни турист къолайлыгына бийик багъа бергенди. «Туристлени келиулерини ѳсгени бла байламлы республика жылны эсеплерине кѣре миллион туристге жетергини кѣребиз - ол бек уллу эсепди. Къабарты-Малкъар уллу ариу къыралыбызны картасында турист къолайлыгы болгъан энчи магъаналы жерча белгилениди, - дегенди ол. - Мында дуняя даражалы табиғат къыйматла

туристлеге тап келишрча жарашдырыу магъаналыды».

Ростуризмни таматасы туризм экономиканы магъаналы бѣлюмлеринден бири болгъанын да белгилегенди. «Бюгонлюкде качество солуу, саулукуну кючлендириу эм бош заманны адамны мурдорлу къыйматды. Туризм бѣлюмюню айнтыуу, биз эм алгъа республиканы жамауатыны юсюнден сагъыш этебиз, ала ишчи жерле бла жалчытылынадыла, андан сора да, республиканы ариу тийрелерин кеслерине жангыдан ачдыла», - дегенди Зарина Догузова. Ол регионну Башчысыны туризм халкъланы бирикдиреди деген оюму бла то-

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.В. Кокковну Устазны кюню бла АЛГЫШЛАУУ

Къабарты-Малкъарны билим бериу системасыны хурметли ишчилери!

Сизни байрам бла - Устазны кюню бла - жорегимден алгышлайла!

Бюгон биз жашауларын эм огурулу ишледен бирине жоралагъанланы, - бизни багъалы устазларыбызны алгышлайбыз. Сизни къолугъадады Къабарты-Малкъарны келик заманы. Сизни педагог усталыгыгыз, терен билимигиз, тѣзумлюгюгюз, тутхан ишигизге кертилизгиз ѳсип келген тѣлюге жангы билим алырга болушадыла, собилеге тин къыйматланы ангылатадыла, аланы фахмуларын бла хунерлерин ачыклайдыла.

Къыйын, алай магъаналы ишигиз, профессионалыгыгыз, кесигизни аямагъаныгыз эм жорек жылыуугуз ючюн сизге ыразылыгымын билдирге излейме.

Биз бирге болуп республикада качество эм конкурентликке чыдамлы билим бериуно къураалыгыбызгъа, къыралыбызны тийишли инсанларын юйреталлыгыбызгъа ийнама.

Битеу жорегимден сизге саулукъ-эсенлик, огурулулукъ эм ѳз Къабарты-Малкъарны эм Ата журтубузну игилигине деп толтургъан ишигизде жетишилме тежейме.

Къабарты-Малкъар Республиканы къырал саугъалары бла белгилеуню юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Кѣп жылланы билим бериу ишде бет жарыкълы урунганлары, ѳсип келген тѣлюню юйретуе эм окутуугъа салгъан уллу къыйынлары ючюн сыйлы атла атаргъа:

«Къабарты-Малкъар Республиканы билим бериуно сыйлы ишчиси»

АСЛАНОВА Мая Дзюновнагъа - Нальчик шахар округну «Битеулю орта билим берген 20-чы номерли школа» битеулю орта билим берген муниципал казна учреждениасыны директоруна

БАЛИБЕВА Аминат Борисовнагъа - Нальчик шахар округну «Сабийлени эстетика жаны бла юйретуу Жабаги Казанок атлы шахар ара» къошакъ билим берген муниципал казна учреждениасыны директоруну орунбасарына

ГУКЕЖЕВА Ирина Зуберовнагъа - Къабарты-Малкъар Республиканы Жарыкъландырыу, илму эм жаш тѣлюню ишлери жаны бла министрствосуну «Педагогика ишчилени профессионал усталыкъларын тохтамай ѳсдюрюп тургъан ара» профессионал къошакъ билим бериу къырал бюджет учреждениасыны экономика айнтыуу эм билим бериу системагъа управление лабораториясыны тамата методистине, «Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы устазы»

ДАОВА Людмила Александровнагъа - Зольск муниципал районну Сармаково элини «Битеулю орта билим берген 1-чи номерли школа» битеулю орта билим берген муниципал казна учреждениасыны орус тилден бла адабиятдан устазына

КУДАЕВА Светлана Хасановнагъа - Урван муниципал районну Псыгансуу элини «Битеулю орта билим берген 3-чю номерли школа» битеулю орта билим берген муниципал казна учреждениасыны орус тилден бла адабиятдан устазына.

Къабарты-Малкъар
Республиканы Башчысы **К. КОКОВ**

Нальчик шахар,
2021 жыл 1 октябрь,
№108-УГ

БЮГОН - УСТАЗНЫ КЮНЮ

Ала кюн сайын да тийишлидиле махтау, ыразылыкъ сѣзлеге, алай, бола келгенича, устазларыбызны байрамларын биз бу заманда белгилебиз. «Заман» газетни журналист-

лери бу датаны алтында Жангы Малкъарда устазла бла тубешип келгендиле. Битеу республиканы да бу огурулу иш бла кюрегшген сыйлы адамларын жюрекден алгышлай, ол

тау элден бу кюнге жораланган материалланы да хазырлагъанбыз.

Устазланы кючюне аталгъан материалла 3-чю бетде басмаландыла.

Жер-жерли власть

«Инсанланы сейирлерин къоруулауу, жашауларын игилендириуно баш борчларымдан бирине санайма»

2 бет

Саулуку сакълау

Къыйын кезиуде да къарамай, жумушларын тынгылы толтурадыла

2 бет

Маданият

«Ишими заман бла ѳнчелеялмайма, чек салырча туйюлдю анга»

3 бет

Премьера

Миллет музыка искусствобузну байыкъландыргъан симфония

4 бет

Жангы Малкърарны уллу хазнасы – кёп миллетли,

ЖЕР-ЖЕРЛИ ВЛАСТЬ

«Инсанланы сейирлерин кьоруулауу, жашауларын изилендириуу баш борчларымдан бирине санайма»

Биз элге барганда, аны аллында кюн Жангы Малкърарны жер-жерли самоуправление советине сайланган депутатла Чепкенчиланы Нуритдинни жер-жерли администрацияны башчысына энтта да бир болжалга айырган эдиле. Алгышлап, Чепкенчи улу бла ушак этгенбиз.

«Сизни жангыдан элли администрациясыны таматасына айыргандыла, ол жууаплылыкны кимден да иги анылай болурсуз, нек дегенде бу иште иги кесек сынамыгыз барды. Шендю элли жашауу, арт кезиуде не ишле этгенлеригизни юсюнден айтсагыз эди?»

– Алгышлаганыгыз ючюн сау болугуз. Элли турмушуну юсюнден билип, хапарланы республикалы газетге чыгарганыгыз да мағаналыды бизге. Эл 1958 жылда май айда кьуралганды, андан бери кюнден-кюннге жашнай, аягы юсюне тура барады. Берилген онг бла хайырлана, алгын жыллада эл мюлкню таматасы болуп турган, айнууна да уллу кыйын салган Чочайланы Борисни атын журмет бла эсгерирге сюеме. Ол кезиуде ичинде кёп затла этилгенди, энтта да ишлене турадыла.

Алгын заманла бла тенглешдиргенде, шендю, кесигиз билгенликден, жашау бир кесек кыйынырак болганды. Не ючюн десенг мында асламысында жерчилик бла кюрошгенди, биогонлюкде ол жер элли иелигинде болганлыкыга, администрация анга хазна оную аталмады. Законга тийишлиликде элли сюрго жерлерин аукционда баша жерледе жашаганла арендага алып, ишлетирге боллукдыла. Аны амалтын, эллиле сюрголенди арендага бир-бирде алалмай кыладыла. Аукционда ахчасы кёп болган хорлайды.

Саулайда мында 1400 гектар сюрго барды, андан 400-де эллиле ишлейди, кылаганы тышындан келгенди. Жарсыуга, эллилеге ол төрт жюз гектар азлык этеди. Мында баша иш болуп кечинира хазна мюлк жокьду.

«Жерчиликден баша, малчылыкны айнытырга не да баша иш кьуарарга бир амал бармыды?»

– Алгын заманладан кьалган фермала, иш кьуарарга жарарык баша мекяма да сатылгандыла. Ала энци иеликдеди. Мында «Жангы Малкърар» агрофирма бар эди, ол банкрот болганы бла байламлы шендю ол кьайгылыны өте турады, ырыксы сатылмаганды, тыш управляющий салынып турады. Ырыксы сатылган этсе да, ол энци иеликде болган мюлкюд.

Элден бир 7-8 юйор Майский шахарны базарында эт сатып, юйлерин кечиндиреди. Бир кьауумла узак жерледен бу тийреге малла келтирип сатадыла, башала юйлеринде туураланы багып, ол иш бла кюрошеди. Арбаларында теплицала салып, тахта көгетлени өсдюргенде да кёпдө. Андан тышында бу жерни топурагы иги болганы себепли, башчала этип, тирлик алганды да бардыла. Кысыксы, хазна бош турган юйор жокьду деге боллукьду.

Белгилесича, мында месхитинли тюркюле да жашайдыла, ала да бек ишчи халкьдыла, не жаны бла мадар этерге кюрошеди. Арабызда кьарындашлыкьдан бла шүхлүкьдан баша бир кьайгы жокьду. Бир бирибизге билеклик эте жашайбыз.

«Элли социал объектери не халдадыла?»

– Алтмыш жерге төргөлип ишлене турган сабий садны кьурулушу тюрлю-тюрлю сылтаула бла бир кесекте токтап тура эди да, келир ыыкьдан биягы ишле бардырылып тебирерикди. Садикни башы жабылганды, ол шендюголю излемге келишген тынгылы мекямды. Токташдырылган мардаладан бир жанына кетмей ишлеселе, битеу кьурулушу жаз башына бошарга керекди. Сабий сад школну тийресинде орналганы ата-аналага сабийлерин келтиргенде да тап боллукьду.

Эски сабий садбыны мекямында амбулатория, спорт зал орналганды, бир мекямы алыкьа хайырланымлай турады. Сабий сад болжаллы халда школну бир жанындады.

Жангы амбулаторияны ишлетирге федеральный программага тюшгенди. Ол мекитини бла тюкенни ортасында боллукьду. Кьагытлары битеу жарашдырылып берилгенди, планга кёре, кьурулуш ишле 2022-2023 жыллада бардырылгыга керекди.

Эски мекитини кетергенбиз, шендю жангысы ишлене турады. Ары бюджет ахчала кьатышмайдыла, элли жашланы ырыкшылары бардырылады кьурулуш. Кёп бармай мекитини башын жабырыкьдыла, сора ич ишлерин башларыкьдыла.

Элли Маданият юю бусагытта администрация турган мекяма бла бир кезиуде жетмишинчи жыллада ишленгенди. Ол спорт зал деп алай берилген эди хайырлангыга. Арта аны клуб этип кьойган эдиле. Шендю анда зал, фойе, сора таматасыны бир кабинети барды. Жер такьырды, сабийлини юйретирге керекли тюрлю-тюрлю инструментлени салырга окуна бир отоулары жокьду. Ол себепден мында администрацияны бир отоун клубка бергенме. Биогонлюкде ары тюрлю-тюрлю кружкьла битеу да отуздан аслам сабий жюрюйдю. Юйретичу барысын да бир жолга сыйындыралмайды, ишин график этип алай бардырады.

Маданият ююно кенгертирге эм тынгылы реконструкция этерге кереклисину юсюнден тийишли жерлеге айтылганды. Шендю ол соорудула тинтиле турадыла, болмаса, жангы Маданият ююно ишлетирге федеральный программага кирирге деп турабыз.

Белгилерчады, Уллу Ата журт урушка кьатышханланы журметлерине жоралап, озган жылда школну кьатында жангы эсгерте ишлеп, Уллу Хорламын кюнунде аны кьууанчы халда ачканыбызны. Бу жумушны тамамларга ахчаны Терк муниципал районну администрациясы берген эди.

«Эллиени суу бла жалчытуу не халдады. Аны качеству кьалады?»

– Жетмиш ючюнчю жыллада салынган ыргьыланы 2019 жылда 800 метрин алышханбыз. Комсомольская эм Молодёжная орамлада ара

суу барган ыргыгы ызла жокь эдиле да, 600 метр ыргыгыны салганбыз. Ол жумушу сентябрьни ортасында бошаганбыз.

2016 жылдан бери эллилеге суу бергенни хазна тыймаганбыз. Болсада жай кызыулада башалагыга иги кесек суу керек болганы себепли, ол жетишмей, эллиле бир кесек кыйыналуучудула. Ол кезиуде ыргыгында сууну басымы тюшеди. Консервацияда турган эки скважина барды, аладан бирин жибериуу бла байламлы соруну тамамларга районну таматасы да болушурга айтханды. Кьагытланы жарашдырып, муниципальный не да федеральный программага тюшерге деп турабыз.

Сууну качествуну юсюнден айта эки керек сайтыбызга билдириу салабыз. Ол тинтиулени тийишли органла Нальчик эм Прохладный шахарладан келип этеди. Белгилерчады, суубузу качествусу Кьабарты-Малкърарда экинчи жерни алганын.

«Элли орамлары тапландырылыпмыдыла, кече чыракьла жанамыдыла?»

– Чыракьла бардыла, жанган да этеди орамлада, кюйюклерин да алышындырабыз. Жашуеа аты перулоку толусунай чыракьла жанарча этерикбиз. Энтта да эки перулоку кылады, чыракьла тагарча алада алыкьа чыпынла орнатылмагандыла. Онгубуз болгандыла, ол жумушланы да тамамларкьбыз.

Орамланы тап халга келтириу - ол тохтаусуз ишди. Ара орамда тынгылы асфальт барды, кьагытлада иги кыалын зыгыр кьууолууду.

«Жангы Малкърарда эпидемиология болумну юсюнден не айтырга боллукьду?»

– Биринчи кезиуде элде ауругьанланы саны кёп болганды, больницада жатханла да бар эдиле. Шендю болум иги жанына тюрленгенди, дарман салдырганланы саны да 27 процентни тутады. Ол кёрюмдү вакцинация этилтирге кереклиден чыгарылады. Дарман салыу амбулаторияда бардырылады. Элден жюрюп баша жерледе ишленген бир жюз адамдан артыкь боладыла, алада студентлерибиз да сагынылган саннга кирмейди, ол себепден дарман салдырганланы саны андан иги да кёпдө деге боллукьду. Вакцинация тохтамаганды, орамлагьа айлануу, уллайган адамланы юйлерине кирип да бардырабыз ол ишни.

«Бу кюнде эллиле сизни жангыдан администрацияны башчысына айырдыла. Ол жууаплылыкны кьалай сезесиз?»

– Кыйыматлы ишлеп, иги кёрюмдөле бла. Сёз ючюн, элли аягында жолну бир кесегинде, жауун суула жыйылып, кёл болады. Былтыр кюз артында алайгы зыгыр кьуоп, бир кесек тапландырганбыз. Энди ыргыгыла салып, суу кетерча этерге керекди. Ол ишни жаз башына тамамлар умутубуз барды.

Андан сора Байсолтанов, Комсомольская, Молодёжная орамлада ыргыгыла салынган жерлени топуракьлары бир кесек чёкселе, ол тийрелени тапландырырга керекди. Баша орамлада да жоллагьа кьаралкьды. Ара орамда ыргыгыла алышынганда, тротуарла бир кесек бузулгандыла, ала жерлерине келтирилликди. Лесной орамдан Ара орамга чыкьган жерде жолчукь бар эди да, аны уллу жол этебиз дегенде, асыры тарды деп, кадастровый эсепден өтмегенбиз. Болсада энци алайда адамла кыйналмазча тротуар ишлерибиз.

Кьайтарып айтайым, элде Маданият ююно жангыдан ишлеу не да тынгылы ремонт этиу эм уллу кьайгыларымдан бириди. Ол соруу бла район администрация бла сөлөшип, Кьырал Думаны депутаты Геккиланы Заур бла кенештирге деп турама.

– Жангы ишчи жерле ачаргыга амал бармыды элде?

– Амалла бардыла, адамла да ол ишчи жерлени кьуарарга кёлленирге керекди, администрация не жаны бла да эллиени сейирлерин кьорууларыкьды, жашауларын игилендирге себеплик да этерикди.

Сёз ючюн, мында өсдюрюлген тахта көгетлени эм баша битимлени тышына этип айланмай, бир консерва цех салырга умут этебиз. Жангы амбулатория ачылса, ол мекяма бош боллукьду, алайда бир кийим тикген цех кьуарарга дейбиз. Дагында аптека, чач кьыркьдырган эмда юйде жюрюген техникада ремонт этген жерле ачаргы сюебиз.

«Ушакь этгенгиз ючюн суу болугуз. Ахшы умутларыгыз толсунла!»

КьОНАКЬЛАНЫ Хасан.

ТАРЫХ

ЭЛИМ ДЕГЕН – ЭЛГЕ БОРЧЛУ

Жангы Малкърар миллетибиз кёчгюн-чюлюкден кьайтхандан сора кьуаралган элди. Ол журтха келип, анда жашау этип башлагьанла атагандыла анга алай. Эл беш да тау аууздунан бир жанында, Терк районда Терк сууну онг жагысында орналганды. Аны мурдорун салганланы араларында бек биринчиле Кёндөленден болгандыла – Отарлары, Атмырзалары, Локиялары, Чеченлары, Байсолтанлары, Энейлары, Бийчекчулары... Ала ал заманда бараклада, МТС-ни мекямында, школда, клубда, район арада – Урожайный элде да тохтагандыла.

Аланы асламысы Орта Азияда ара мюлклени сабанларында комбайнлада, тракторлада ишленгенди, ол себепден мында да ал жыллада окуна бийик жетишмилери бла кьуандыргандыла. Мюлкню бирси бутакьы - малчылык а ата-бабаларыбызны жашау болумларында да белгиле эди.

Таукел адамла эдиле жангы эл кьуарарга итингенле. Экинчи жыл 27-чи майда уллу жыйылыу болуп, Чепкенчиланы Магометни акьыл сёзю бла элге Жангы Малкърар деп аталганды.

Ары кёчген таулулада ол таппынуу кёрюп, республиканы оюучулары Ленинни аты аталган жангы ара мюлкге керекли жерни, техниканы да белгенди. Аны бла бирге кьоншу мюлклени (Урожайный, Май, Терк районла) таматарлары жангы колхозну кьайгысын кёргенди, техника, мал жаны бла да болушандыла, отлау, мизеу өсдюрюу жерлени (1640 гектар) да чеклери салынганды. Колхозну председателине Байсолтанлы Мажит айырылганды, биринчи бухгалтерге уа Элеккуланы Юсюп бла Малкърарлы Шаухал болгандыла. Эл советни биринчи председатели Чеченланы Люба эди.

Бу жангы жерге кёчгенлени башчылары болуп келген Чеченланы Харуну кьош тамата этгенди. Арта аны Жашуулары Шаман айтындырганды. Ол заманда ол фермада ишленгенлени жетишмилери республиканы кьайсы мюлкюндө да эслерча бийикде болгандыла.

Мал байлыкьны айтханда, 40 сауулган ийнек, 10 ат, анга кёре 500 ууакь аякьлы мал колхозну мурдорун салгандыла. Ийнек сауучула Диналаны Баханкуны, Атмырзаланы Тамараны, Муртазаланы Османны, малчыла Текуланы Шахайыны бла Абдулаланы Адюну бла Назирни, Локияланы Залкуфну, Чеченланы Залкуфну, кьыйчула Хочуланы Хызирни бла Амашны атлары битеу республикага айтылгандыла, андан да тышында эшитилгенди.

Кертисин айтханда, бу адамла, башхала да алай тири ишленгенди, мюлкню айныгынын бу шартла кёргозди:

он жылдан тууар малланы саны 750-ге жетгенди.

Колхозну кесини трактор-сабан бригадасы да болганды. Анга Малкърардула Азрет таматалыкь этгенди. Мюлкде 2 трактор, 1 комбайн, 4 сабан агьач, 3 урлукь себиучу, 1 жер тюзетиучу да бар эдиле. Жангы мюлкде биринчи агроном Антонина Бондарева, учётчиг а Отарланы Алий болгандыла.

1960 жылда колхоз таматага эллиле Энейланы Магометни айыргандыла. Ол таматалыкь этген жыллада да мюлк иги айныганды, сют, эт, жюн сатыуу бла да колхоз алчы мюлклени санына киргенди. 1961 жылда Москвада Халкь мюлкню жетишмилерини кёрмючюне барып, механизация звенону таматасы Атмырзаланы Магомет андан кюмош майдал бла кьайтханды. 1966 жылда ийнек сауучула Муртазаланы Осман «Сыйлыкьны Белгиси» орден бла, Кьазийланы Маржанат «Урунууу Кьызыл Байрагы» орден бла саугалангандыла.

1970 жылда «Жигер урунгану ючюн» деген майдаллага механизаторла Отарланы Рамазан, Атмырзаланы Магомет, Гулаланы Бийсо, Малкърардула Азрет, ийнек сауучу Муртазаланы Осман бла мюлк тамата Энейланы Магомет тийишли болгандыла. Атмырзаланы Магомет а «КьМАССР-ни сыйлы нартохчюсю» деген даражалы атха тийишли болганды.

1971 жылда механизация звенону таматасы Отарланы Рамазан «Сыйлыкьны Белгиси» орден бла, 1973 жылда уа «Урунууда энчилиги ючюн» деген майдал бла саугаланганды. Гулаланы Бийсону кьырал Урунууу Кьызыл Байрагы орден бла кьуандырганды.

1972 жылда мюлк таматага Малкърардуланы Салих айырылганды. Ол таматалыкь этгенде, 1974 жылда Энейланы Борис «Сыйлыкьны Белгиси» орден бла саугаланганды. Ызы бла тюз да аллай орденни Отарланы Рамазан алганды, Гулаланы Бийсо уа Урунуу Махтаулукьну ючюнчю даражалы орденине тийишли болганды.

1977 жылда правленнге таматага Асанланы Борисни салгандыла. экинчи жыл механизатор Атмырзаланы Магометни жетишмилерин «Урунууда энчилиги ючюн» деген майдал бла белгилегенди. Жыйырма жылы ичинде аллай жетишмиле этген мюлкню бузуп, 1978 жылда «Жангы Малкърар» атлы жюзюм совхоз ачхандыла. Болсада совхоз малчылыкь бла кюрошенин кьыймаганды. Урунууда бийик жетишмилери ючюн 1980-1981 жыллада ийнек сауучу Текуланы Айшат бла кьойчу Черкеланы Назир Урунуу Махтаулукьну ючюнчю даражалы орденлери бла саугалангандыла.

САУЛУКЬ САКЬЛАУ

КьЫЙЫН КЕЗИУГЕ ДА КЬАРАМАЙ, ЖУМУШЛАРЫН ТЫНГЫЛЫ ТОЛТУРАДЫЛА

Биогонлюкде Жангы Малкърарда социал мағаналы объекте ишлене турганлары не да жуукь заманда кьурулушлары башлангыча проекте болгьанлары бизни бек кьууандырганды. Ала элли ара орамында орналганлары себепли кёзге илинмей кьалмайдыла. Ала хайырлангырга берилгинчи, эски мекямада ишлерге тюшеди. Элли амбулаториясы да аладан бириди. Биз аны ишини юсюнден толуракь хапар билир хыйсапдан барганыбызда, баш врач Мурзабекланы Любьовьча жууш чыгып, жеринде болмады, баша специалистле да солурга кетип турганларын билдик. Болсада фельдшер Этчеланы Мухарны кьызы Кабардова Халимат саусулагьа кьаргааны бла бирге бизге да заман тапханына ыразыбыз.

Халимат 2007 жылда Нальчикде Медицина колледжини бошагьандан сора, кёлпече ёз элинден кетмей, ишлерге ызына ашыкьганды. Биринчи кюнледен башлап иги кесек заманын процедура кабинетде урунганды. Ызы бла 2016 жылда фельдшерлик сертификат алып, биогонлюкде бет жарыкьлы кьулулугьун толтурады. Белгилесича, иги фельдшер врачны борчун да толтурады. Биз ушакь этген кезиуде ичинде саусуланлы кёлгени тохтамады. Аланы хар бирине Халимат ышарып тубей эди, келгенлени да журмет этгенлери эслемей кьыймазча эди. Аллай кезиуде эсинге кьалай игиди бир тюрлю жуучуханды, жетишген окуна этмей эдик. Уллу-гитчени да алып айтханда, аланы саны 180 инсанга жетгенди. Сууукьла кёлгени бла пандемия

орналганды. Садикни школга кёчюргенлеринден сора аны амбулаторияга бергенди. Аны тышы артыкь омакь тойюл эсе да, ичине кирсинг, сюртюлюп-боалып эмда болмагьанча тазады. Болсада ол биогонлюкде излемге артыкь келишмелени ючюн келир эки жылда былайда жангы мардалага кёре этилген учрежденианы кьурулушу башлангыкьды.

Бирси элледече, мында да, саусуланлы асламысы кьан басымлары кётюрюлюп, жюреклери бла кьан тамырлары, бауурлары, бюйректери, бронхалары, ёпкелери ауругьанладыла. Алагьа эмда башхалага да амбулаторияда биринчи болушлукь берилди. Керек болса уа, УЗИ-ге, тюрлю-тюрлю рентгенге да район аралы больницага ашырыладыла. Стационарда кюндюз саусулагьа багарча юч жатар жер барды. Мында терапевт, фельдшер, стоматолог врачла ишлейди эм процедура этген кабинет да барды. Медицина учреждение жетишмиле ишлерча аны таматасы врач-нефролог Мурзабекланы Любьовь уллу кьыйын салганды. Ол Нальчикде ишлеп турганлай, 2010 жылда туугьан элине кьайтып, амбулаторияга башчылыкь этгенди. Аны бла бирге юйор врачны борчун да сылтаусуз толтурады.

– Былтыр саулай районда коронавирусдан бизни элден кёл адам ауругьан болмагьанды. Ол майда бир-эки адамга жугьуп терк жайылганы бек жуучуханды, жетишген окуна этмей эдик. Уллу-гитчени да алып айтханда, аланы саны 180 инсанга жетгенди. Сууукьла кёлгени бла пандемия

жангы толкьун бла кьайтырга боллугьу бек кьоркьутады. Ол себепден адамла вакцинация эттирирча билдиргенлай турабыз. Анга элли администрациясы да тири кьатышады. Бусагытта бюджетчи 150 адамга прививка этилгенди.

Ишибизде чырмаган бир тюрлю белгилерча жарысу жокьду. Район аралы больница дарманла эмда баша керек

1982 жылны ахырында мюлкге таматага Чочайланы Борисни салгандыла. Ол заманда парткомну секретары Атаккуланы Мухутдин болганды. Экинчи жыл окутана совхоз жетишмилери бла республикада ючюнчю, районда уа биринчи жерге чыкьганды эм бирден бирге ётюучю Кьызыл Байракьга ие болганды.

1984 жылда совхоз сют алыуда экинчи жерни алганды. 1985-1987 жыллада «Сыйлыкьны Белгиси» орден бла Отарланы Балхат, Урунуу Махтаулукьну ючюнчю даражалы орденни бла Мамсурланы Юсюп саугалангандыла. Атаккуланы Ахмат а «КьМАССР-ни сыйлы механизатору» деген махтаулу атха тийишли болганды. Ол кезиуде совхозда тамата зоотехник Локияланы Азрет, тамата мал доктор Улакьланы Борис, тамата экономист а Атаккуланы Роза болгандыла.

1987 жылда «Жангы Малкърар» совхозну таматасына Энейланы Махтани салгандыла. Ол заманда анда 1200 тууар, 3000 кьой, 100 ат болганды.

1989 жылда уа совхозга Таукенланы Мухажир таматалыкь этип башлагьанды. Ол жыл ийнек сауучу Текуланы Айшатны Урунууу Махтаулукьну экинчи даражалы орденни бла саугаланганды.

Кьырал идеология тюрленгенде, эллине тилеклери бла совхозга таматалыкь этерге Чочайланы Борисни кьайтаргандыла. Ол 1991 жылдан башлап 2003 жылга дери ишленгенди ол кьулулугьа. Битеу бирге алгьанда, онсегиз жыл тамата болгьанды ол мюлкге. Эл мюлк продукцияны чыгарьууда эм аны сатыуда мюлк алчы жерледе болуп тургьанды. Аны башчылыкь бла элге газ тартылганды, жолла, жангы школ, сабий сад ишленгенди, конторну мекямы жангыртылганды.

2003 жылда мюлге Жантууланы Рашид таматалыкь этип башлагьанды. Мюлкню ахыр да чачылуу ол ишленген юч жылга тюшгенди. Андан сора совхозну орунуна «Жангы Малкърар» атлы келенген жууаплыкьты болган агрофирма ишлеп башлагьанды. Анда отузга жуукь адам урундады.

Тюрлю-тюрлю жыллада эл советге Атаккуланы Махмут, Алтууланы Магомет, Байсолтанланы Борис, Газаланы Малик, Текуланы Кьурманбий таматалыкь этип тургьандыла. Аланы хар бирини да барды элли тапландырыуда юлюшлери. «Элим деген – элге борчлу», – деп бош айтмайдыла.

1980 жыллада Орта Азиядан кьайтып келген тюркюлю месхетиниле тюркюле да анда тохтагьандыла да, биогон Жангы Малкърарда 248 юйор – 1170 адам – сегиз миллетни келечилери, бир бири анылап, насыплы жашайдыла да.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

жигер, шуёхлукъну бийикде тутхан адамлары

Маданият

«Ишими заман бла ёнчелеялмайма, чек салырча туюлдо анга»

Жангы Малкърны Культура ююню таматасы Локияланы Анжелады. Маданият ишлени кырауучу – Чепкенчиланы Тимур, аккомпаниатор – Сулейман Джалалов, библиотеканы таматасы уа Текуланы Любовду.

Анда иш тохтамай барады: байрам концертле, эришуле, эсгеру ингириле, белгили адамлагы аналган тобеишуле...

Ол затланы юслеринден «Заман» газетни журналистлерине аккомпаниатор Сулейман Джалалов хапар айтханды.

– Сулейман, кел, алгы сени газет окуучуларыбыз бла танышдырайым.

– Мен тюркю месетинме. Бу элде ёсгенме, малкър тилини иги билгеним да анданды. Элими Культура ююнде аккомпаниатор болуп ишлейме юч жылны.

– Ол усталыкыга уа кыайда юйренгенсе? – Школда окугъанымда окуна аккордеонда согарга юйренирге суйюп, ол муратымы атам Зекуллагъа айтханма. Ол а мени ол умутума би-

– Биринчиден, бизде бир кыауум кружок ишлейди. Мен сабийлени аккордеон согарга, фортепьянога юйретеме. Хоргъа юйретемене бла да бардырама иш. Таматабыз Локияланы Анжела театр кружокну, сора «Уста кыолчукъла» дегенни элтеди. Дагыда «Балкария» фольклор этнография кырал тепсе ансамблден эки жаш – Абайяны Магомет бла Жашууаны Жамал, ыйыкдан эки кере келип, кызыкъланы, жашчыкъланы тепсерге юйретедиле. Ала эки группа бла ишлейдиле.

– Мекямы кыабыргаларында кеп махтау кыагыт барды.

– Хау, биз районну, бир-бирде уа республиканы да культура жашаууна тири кыатышабыз – тюрлю-тюрлю жыйлыула бардырабыз. Сёз ючюн, «Сабийлики кыралына жолочулукъ», «Миллет тепсеули халкъ фестивалы», «Блокада гыржын», «Сабий хореография коллективлени эришулери»... дегенча. Календарь байрамланы да белгилейбиз.

– Сулейман, бизни, малкър халкыны, культурабызны кыалай суйгенинг, тарыхыбызны билдире излегенинг бу сен ишчи отуунда жыйган музей экспонатла – патефон, радиоланы бир неча тюрлюсю, кумъганла, мыдык бла ишлеген итиу... айтып турадыла.

– Хау, эллиле мен бу ишни башлагъаным бе кыуаннгандыла. Келтиредиле быллай жерде жарар деген затланы. Дагыда бери кийиз, башха таулаула хайырланган затла кыошаргады муратым.

– Сен музыкантса, ангылайма. Болсада ма бир кыауум эртегили винил пластинка жыйып тураса. Ала санга не бердиле?

– Ала жыр искусствобузну ёсююню юсюнден толуп айтхандыла. Ма бу 1956 жылда жазылганды. Мында Кыабарты-Малкър радиону хор «Улуу Хожну» жырлайды. Бирси жанында уа, Отарланы Омар айтып, «Бурмабут» бла «Хаджимурат» бардыла. Бу уа 1961 жылданды – мында Отарланы Омар «Къанаматны» жырны жырлайды. Бирси жанында уа «Солтан бла Ханифа» деген жырны Омар бла Алтууланы Зоя бирге айтхандыла. Жанатайланы Исмайыл, Беппайланы Сергей айтхан жырлары бла пластинкалагъа да бек суйючюме тынгыларга.

– Сау бол, манга да тынгылатдынг. Китап байлыгынг да сейр этдиреди. Кеп таулула ие болурга сюерик эдиле былагы.

– Ма бу – «Жашауубузну байрагы» - 1956 жылда Кыыргъыстанда чыкыганды. Дагыда бардыла Отарланы Керимни, Кыуыланы Кыайсынны, Этезланы Омарны, Шауаланы Миналданни, башхаланы да бусагъатлада кыт болган китابلары.

– Сау бол, Сулейман, бу огъурлу башламчылыгынг ючюн. Ишинден бош заманынг болса, аны неге кыоратаса?

– Мында мен жарым ставкага ишлейме. Алай ишими заман бла ёнчелеялмайма, чек салырча туюлдо анга. Башха жаны айтханда уа, элли адамма. Бахчамда кеп зат ёседди. Аны бла бирге бал чибинле да тутам.

Сулейман бла ушакъ этип, Культура юйден чыкыганыбызлай, аны аллында бир тиширыугъа – Текуланы Хаулатха тубейме. Газетден келгенибизни билгенде, ол: «Сулейманы юсюнден жазмай кыоймагыз. Аны адамлыгын мен айтып-айталлык туюлме. Аны бу ишге илингенине битеу эл да кыуаннганды. Сабийлени юйретиуде не кесин, не заманын аямайды. Не жаны бла да фахмулу жашды. Туудугъум жюрюйдю бери, бу Культура юйге, анга. Эш жашауда адамланы кёллерин кёлторген бек иги ишледен бириди», – дегенди, алгышы, тилеги да бири бирин алышындыра.

БИЛИМ

«Заман» газетни келечилерине Жангы Малкърны школуну устазлары жарык тубегендиле. Ол окуу мекямы юсюнден бир кыауум сёз. Школ 1958 жылда башланган классла бла ачылганды. Ол заманда аны таматасы Ксения Дмитриевна Пяткова болганды. 1963 жылда сегиз-жыллык школ ачылганды. Аны биринчи директору Жашууаны Юсюп эди. Андан сора заманда школгъа таматалык Ксаналаны Баттал, Махийланы Токай этген-

отличниклеридиле. Герийланы Мариям КъМР-ни Башчысыны Ыразылык кыагытына, Беппайланы Хаулат КъМР-ни Правительствосуну Сыйлы грамотасына тийишли болгандыла. Хаулат 2008 жылда «Билим бериу» деген миллет проектге кере эришулеге кыатышып, жылны бек иги устазына саналганды.

Ол программага кере Жангы Малкърны школу юч кере алчы-школгъа таматалык Ксаналаны Баттал, Махийланы Токай этген-отличниклеридиле. Герийланы Мариям КъМР-ни Башчысыны Ыразылык кыагытына, Беппайланы Хаулат КъМР-ни Правительствосуну Сыйлы грамотасына тийишли болгандыла. Хаулат 2008 жылда «Билим бериу» деген миллет проектге кере эришулеге кыатышып, жылны бек иги устазына саналганды.

онбеш жылны таматалык этип турган Боташланы Шарипа. «Газетни кючю уллуду. Аны устазла да хайырланадыла. Мени тилеригим, бизге болушлукъгъа малкър тили дерслеринде окурча, дерс беруию методикасында жарарча затла басмалай туругъуз деп, олду. Кыуандыргъан шартла уа – жаныуарланы, тереклени, ёсомлюкълени малкър тилде атларын жазгъаныгъыз бек болушады. Аны сабыи садлада да хайырларыгъа онг чыгъады», – дегенди.

Жолайланы Борис.

ТАМБЛАГЪЫ КЮННЮ МУРДУРУН КЪУРАГЪАНЛА

диле. Токайны заманында бу окуу юй орта билим берген школгъа айланганды. Ол 1965 жылда эди. Андан сора да, башха-башха жылда школгъа директорлукъ Жантууланы Махти (1967-1976 жж.), Жолайланы Борис (1976-2001 жж.), Боташланы Шарипа (2001-2016 жж.), Жаболаны Елизавета (2016-2021 жж.) этгендиле.

Аланы хар бири да махтаулу ишлегенлерин окуучуларыны жетишмилери айтып турадыла. Аланы араларында лётчикле Герийланы Исса бла Сарахов Хусейн, милицияны полковниги Улбашланы Разият, белгили жырчыла, Кыабарты-Малкърны халкъ артисти Текуланы Амырбий бла Атмырзаланы Олдар, Кыабарты-Малкърны сыйлы журналисти Герийланы Сафар, ауур атлетикадан спортну устазы, назмучу Алтууланы Азюр, илму кыулукъчула Энейланы Омар бла Михаил, Кызланы Расул эм башхала бардыла. Биринчи школну алтын майдал бла ма ол алда сагынылган Энейланы Омар бошаганды. Аны ызы бла кепле баргандыла: Шахмырзалам Оксана, Хочуланы Лида, Фатима, Танзиля, Отарланы Зура, Мисакланы Зухура, Жашууаны Марат, Жантууланы Фатима, Усубекланы Асият. Асият, инглиз тили устазы, бусагъатда школну директору болуп ишлейди.

Устазладан Алтууланы Раузат, Атмырзаланы Зоя, Диналаны Рабийгъат Россейде битеулю билим беруюню сыйлы ишчилеридиле; Боташланы Шарифа, Герийланы Мариям Россей Федерацияны юйретиуде бла жарыкъландырыуда сыйлы ишчилеридиле; Отарланы Халимат, Беппайланы Хаулат эмда Лариса Сарахова уа Россейде халкъ жарыкъландырыуу

жылда уа миллион сомгъа ие болганды.

Аланы кыолларында жюз бла жарым сабий окуйдула. Школ бла байламлыкъда болган сабий садха уа бюгонледе кыыркъ эки жашчыкъ бла кызычык жюрюйдю.

Устаз коллектив бла ушакъ эте, газетни баш редактору Кыонакъланы Хасан бек биринчиден быллай тубешмиле редакцияда тереге айлана баргъанларын белгилегенди. «Бизни окуучуларыбыз эллиледиле. Ол себепден бусагъатда таулу эллини турмушларына артыкыда эс бурургъа излейбиз», – дегенди ол. Дагыда баш редактор, газетни эртегили тарыхыны юсюнден бир кыауум сёз айтып, ары келгенлеге аны бюгонню кюннуден хапар билдиргенди: «Газет республиканы, миллетни харкюнлюк турмушун тынгылы ачыкъларга итинеди. Белгилеп айтханда, малкър газет бизни халкылыгыбызны, кыраллыгыбызны эслерча шартыды. Бизнича, боюлу газетлери болган халкыла аздыла. Аны юсю бла окуучула дуняда бола турган жангылыкъланы билдире, махтаулу адамларыбызны жетишмилерине кыуаныргъа онг табадыла», – деп, ол газетни Инстаграмда кесини бети, юч мингге жете шуёху да болганларын белгилегенди. Аны бла бирге аладан газетни электрон номерлерине да эс бурурларын излегенди.

Школну директору Усубекланы Асият: «Сёзсюз, жангыз малкър газетибизни барыбыз да округгъа керекбиз. Бюгонда жаш адамла. Аны бетлеринде биз хапарларын да айтып, суратларын басмалагъан фахмулу адамла сабийлеге юлгюдоло», – дегенди. Школну ал жылдадагы директору, анга

Газетни баш редактору Кыонакъланы Хасан а ол ишни болдуруу ючюн, устазла да редакция бла байламлыкъда ишлерге керек болгъанларын, фахмулу сабийлени юслеринден жазып, аланы илхамлы этерге онг чыгарыгын да эсертгенди.

Георгиядан окутхан, Россейни бек иги устазларыны эришулеринден хорлам алып кыайтхан Беппайланы Хаулат газетде басмаланган материалланы, бюгонда Османланы Хыйсаны бла Мусукаланы Сакинатыны, башхаланы да жазгъанларын суйюп окугъанын айтханды. Ол: «Газетде арт заманда керти да бир иги тере туугъанды – тау эллини болумларыны юсюнден тынгылы хапар айтасыз. Тилеригим барды: аланы тарыхларындан да бир кесек зат билдире туругъуз», – деп, редакцияны ишине ыразылыгын билдиргенди.

Герийланы Мариям, малкър тили бла адабиятны устазы, арт заманлада газетни бети тюрленгенин белгилегенди. «Суйюп окуу аны. Сабийле да окуйдула. Ол аланы тилге юйретиди, миллетибизни тарыхындан, культурасында кёбюрек билдире себеплик этеди. Мени жалаанда бир жарысууум барды: ана тилде дерслеге ыйыкыгъа жалаанда бир сагъат бериледи. Толу билим берирге ол бек азды, кесигиз да ангылай болурсуз аны. Экинчи жанындан, окуу китапла бла хал да аламат туюлдо – хар бир классха да табылмайдыла ала», – дегенди ол. Ана тилден башланган класслада окуна окуу китапланы сагъат бермей, алайлай юлеширик биз деп, сентябрь озгъанда да, ол жаны бла зат этилгенин башха устазла да жарсып айтхандыла.

Жаболаны Елизавета.

Жашууланый Юсюп.

Атаккуланы Лейля.

ринчи атламны этдиргенди – Красноармейская кюншу элде музыка школгъа жюрютгенди. Анда мен Николай Иванович Коровинни классына тошгеме. Артада Кыабарты-Малкърны культурасыны сыйлы кыулукъчусу Светлана Николаевна Выхребенцева окутханды. Ол аламат адамла мени устазларым болгъанлары бла ёхтемленеме. Бек ыразыма алагъа. Андан сора да, мени иги адамла бла насыбым тутханды – мында школда музыкадан устазым Атмырзаланы Зоя Михайловна, тюз да кеси сабийинча, мени Нальчикге элтип, анда Шимал Кавказны искусстволарыны кырал институтну культпросвет колледжине салгъанды. Анда мени устазларым Ленинградда консерваторияны бош келген Виталий Назирович Шогенов эмда Дагыстанны культурасыны сыйлы кыулукъчусу Мусабек Медагаевни Ахметгаев болгъандыла. Аны 2014 жылда бошаганма.

– Андан ары окуур итиниюнг а болмагъанмыды?

– Болмай а! Бек сюе эдим, алай ол заманлада элли жыл да толмагъан атам ауушуп, андан бери ананы кыатында болурга тошгениди.

– Тутхан ишинги сюемисе?

– Бек сюеме. Беш жылны ишиз турганма. Манга былайда тохтарга Кырал Думаны депутаты Ирина Евгеньевна Марьяш болушханды.

– Сулейман, Культура юй не бла болушады эллилеге?

ПОЧТА

ЖАМАУАТ БЛА БАЙЛАМЛЫКЪДА

Жангы Малкър элли почтасында жумушланы эки адам тынгылы этедиле. Аны таматасы Киштикланы Мустафаны кызы Халиматды. Почтальон болуб а Байзуллаланы Ануарны кызы Атаккуланы Лейля ишлейди.

Газетге жазылууну юсюнден айтханда, ол алай бийик туюлдо. Ол болум, баям, элде сегиз миллетни келечилери жашагъанлары бла байламлыды.

– Мен почтада ишлегени кыыркъ алты жыл болады, – дейди Киштикланы Халимат. – Товароведге окууп, элге кыайтханымлай, тюкенде бир жыл да ишлегенин чакыргъан эдиле бери. Андан бери ишчи жерим алышмагъанма. Эллилерибиз бла байламлыкъ жюрютген тынчы – бир бири таныйбыз, ангылайбыз, ишибиз барады.

Не заманда да быллай болуп турмагъанды. Бусагъатда газетлеге жазылуу азыракъды, кепле багъады дейдиле жазылуу, ол затны ким да таукел болуп эталмайды. Андан кыалганында уа бизге аталган жумушну жетишимли этерге итинибиз. Лейля бизге келгени жалаанда юч жыл болады, алай а этген ишине бек жуапылды. Почтаны элтгенден сора да, ол пенсияла бла кыуандырады кыартланы. Кёргенигизча, бизге кеп товар келеди: чай-кофеден, тюрлю-тюрлю крупаладан башлап, сауулагъа дери.

Атаккуланы Лейля.

Кыартладан мында болган затладан суратган болса, почтальонубуз аланы тилеклерин да суйюп толтурады.

ЖУМУШАКЪ СЁЗЮ, НАМЫСЫ БЛА АЙЫРМАЛЫ

Отарланы Халимат, Бапыналы Юсюпню кызы, Жангы Малкърда школда ишлегени жарым ёмюрден атлагъанды. Ол Кыыргъыстанда туугъанды. Кёнделенде школда сегиз классны бошаганлай, педагогика училищеге киргенди. Анда окууп бошاپ, 1970 жылда, жыйырма жылды да толгъунчу, Кенжени жыйырманчы номерли школунда гитче сабийликлени алларында, баям, аладан да бек жунчуп, устаз болуп сюелгенди. Ол жаш кызычыкыгъа кыаллай жуапылы иш болгъанын ким да ангыларыкыды.

Жыл озул, Отарланы Махти бла бир юйор кыурап, Жангы Малкърга кечгенди эм анда школда ишлеп башлагъанды. Андан бери ол ишлеген, жашагъан жерин алышындирмагъанды. Уяла, бюгъа келген гитче сабийликле, аны кыолуна туюшуп, билим алыуу жолунда биринчи атламларын этедиле. Ала кеслери алларына сагышлана, оюм эте, дерсде ишлей билгинчи, устаз аларны кёз аллындан кетермей, харфтаныргъа, аны окургъа, жаргарга да, аны бла бирге хылкыбызны адет-тёрелерине да юйретиди. Алай бла ол аны жашауда жолун ызылап башлайды. Ма алай ёсген биринчи окуучулары бюгон Халимат Юсюповнаны жетип, аны керти тенглери болгъандыла. Ол шартны аны биргесине ишлеген бир кыауум устазны юсю-

онбеш жылны таматалык этип турган Боташланы Шарипа. «Газетни кючю уллуду. Аны устазла да хайырланадыла. Мени тилеригим, бизге болушлукъгъа малкър тили дерслеринде окурча, дерс беруию методикасында жарарча затла басмалай туругъуз деп, олду. Кыуандыргъан шартла уа – жаныуарланы, тереклени, ёсомлюкълени малкър тилде атларын жазгъаныгъыз бек болушады. Аны сабыи садлада да хайырларыгъа онг чыгъады», – дегенди.

Уяла, бюгъа келген гитче сабийликле, аны кыолуна туюшуп, билим алыуу жолунда биринчи атламларын этедиле. Ала кеслери алларына сагышлана, оюм эте, дерсде ишлей билгинчи, устаз аларны кёз аллындан кетермей, харфтаныргъа, аны окургъа, жаргарга да, аны бла бирге хылкыбызны адет-тёрелерине да юйретиди. Алай бла ол аны жашауда жолун ызылап башлайды. Ма алай ёсген биринчи окуучулары бюгон Халимат Юсюповнаны жетип, аны керти тенглери болгъандыла. Ол шартны аны биргесине ишлеген бир кыауум устазны юсю-

де да кёрюрге боллукъду. Киши элден болгъанлыкыгъа, ол Жангы Малкърны жамауатына кесин алдан окуна

суйюдюргенди. Жумушакъ сёзю, ариу сыфатлы, кылыкълы, тизгинли устазны намысы эллилерини, коллегаларыны араларында да бийикди.

Баш иеси Отарланы Махти бла Халимат юч жигер жаш бла бир ариу кыыз ёсдюргендиле. Аланы хар бири да окууп, бирер ишде тохтап, ата-ананы кыуандырып жашайдыла. Бюгон туудукъладыла аланы кенг арбазларын жарытханды.

Халимат Юсюповна Россейде халкъ жарыкъландырууну отличнигиди. Кырал аны педагогикагъа салган кыыйнын бу сыйлы ат бла, иги кесек махтау кыагыт бла да белгилегенди.

САБИЙЛЕНИ АРИУ КЫЛЫКЪГЪА ЮЙРЕТИУНЮ ЭМ МАГЪАНАЛЫГЪА САНАЙДЫ

Боташланы Магамудну кызы Шарипа 1982 жылда Кыабарты-Малкър кырал университетни тарых-филология факультетини орус-малкър бёлюмюну таусханды. Андан бери школда ишлеп келеди. Кыыркъ жыл чакылы бири ичинде ол Жангы Малкърны сабийлерин окутады.

Биринчи жылда ана тилден бла адабияттан дерсле бергенден сора да, тыш кыраллы тилден устазла табылмагъанларын себепинден немис тилден да дерс берип тургъанды сабийлеге. Бир кыауум жылдан аны школну окуу эм низам жаны бла завучу этгендиле. Шарипа Магамудовна, онг алай

болгъанда, дагыда Кыабарты-Малкърны тарыхындан, Кыабарты-Малкърны халкъларыны культураларындан да дерсле берип тургъанды.

2001 жылда уа Боташланы кызыны кандидатурасын директоргъа кёрюзтгендиле. Онтогъуз жылны ичинде школну ишине, жамауат жумушлагъа да тири кыатышып турган устазга ол уллу борчну буюргъанлары бошдан болмаз эди. Ол, окуу процессни айныта, узакъ элли сабийлери башхаладан артха кыалмасынла деп, школ жашауугъа жангы программаланы кийиргенди. Алай бла кыыйр элден биринде окугъанла не тюрлю эриши-

уледе да алчы жерлени алып, устазларын, ата-аналарын да кыуандырадыла. Бюгон да алайды. Онбеш жылны ичинде Шарипа Магамудовна ол анга буюрулган ауур жумушну бет жарыкылы толтуруп тургъанды. Алай бла Жангы Малкърны школун жангы юлгюлю бийиклеге чыгарганды.

2016 жылдан бери ол бу школ бла байламлы сабий садда тамата юйретиучю болуп ишлейди. Аны бла бирге школну китапханасына да башчылыкъ этеди. Бетинден нюр тёрюле турган Шарипа Магамудовнаны устаз нёрлерлери, окуучулары, эллилери да онугъа тутайдыла. Ол кеп болмай жангыз жашы Та-

хирни юйдегили этгенди. Алай бла ол насылы юйюрге келин, угъай, кыыз кыошулганды. Жашагъан элли жамауаты аны сыйлы кёредди, анга шагъатлыкъ этген а – Шарипаны бир неча кере Эм Советни депутатына кёрюзтгендиле эм айыргъандыла.

Бетни басмагъа МУСУКАЛАНЫ Сакинат хазырлагъанды.

